

KI VISELTE AZ ENERGIÁVÁLSÁG TERHÉT?

Írta: Pej Zsófia

Lektorálta: Méhes Martina

1. Bevezetés

Az Energiaklub az *Institute for European Environmental Policy* által vezetett „[Zöld és méltányos energiaadókat!](#)” projekt keretében átfogó modellezés segítségével [mutatta be](#) 2022-ben a „szennyező fizet elv” gyakorlatba ültetésére vonatkozó tervek társadalmi-gazdasági hatásait. Idén újabb modelleredmények alapján a 2021-2022-es energiaválságnak és a kormányok által erre reagálva bevezetett intézkedéseknek háztartásokra gyakorolt hatásait járjuk körbe, a hazai helyzetre fókuszálva. **A vizsgálat célja az volt, hogy**

- **általános képet kapjunk az energiaválságnak a háztartások jólétére gyakorolt hatásairól és**
- **megvizsgáljuk, sikeresen enyhítették-e a rászorulóknak terheit az energiaválság hatásainak kompenzálására hozott intézkedések.**

A modellt, amely lehetővé tette az energiaár-emelkedés elosztási és társadalmi hatásainak szimulálását háztartási szinten, vertikálisan (jövedelemszintek szerint) és horizontálisan (a háztartások egyéb szocio-demográfiai jellemzői szerint) a *Basque Center for Climate Change* és a *Gondolkozz Fenntarthatóan Hálózat* (Think Sustainable Network, TSE) szakértői dolgozták ki a Laudes Alapítvány támogatásával¹.

Tartalom

1.	Bevezetés.....	1
2.	Az energiaválság és kezelése.....	2
3.	Módszertan	3
4.	Az eredmények értelmezéséhez tudni érdemes	4
5.	Általános eredmények.....	6
6.	A szakpolitikai beavatkozások eredményessége	8
7.	Eredmények Magyarország vonatkozásában	9
8.	Összegzés, szakpolitikai javaslatok.....	11
9.	Források, további információk	13

---

¹ Az eredeti publikáció: García-Muros, Xaquín, Claudia Dias Soares, Jesus Urios and Eva Alonso-Epelde (2023) '[Who took the burden of the energy crisis? A distributional analysis of energy prices shocks](#)', Policy Report, Institute for European Environmental Policy

2. Az energiaválság és kezelése

Európa az elmúlt évtizedek legsúlyosabb energiaválságát éli. Az energiaárak megugrása 2021 második felében, még jóval az orosz-ukrán háború kirobbanása előtt kezdődött. Fő oka a COVID járvány utáni újraindítás következtében megugró keresletigény volt, amelyeket a kínálat nem tudott lekövetni.

Ezt természetesen súlyosbította a háborús helyzet, hiszen a legtöbb európai ország számára alapvető energiahordozó az orosz gáz². 2020-ban Oroszország volt az EU fő szállítója nyersolajból (29%), földgázból (43%) és szilárd fosszilis tüzelőanyagokból (54%)³.

Az áremelkedések elsősorban annak voltak köszönhetőek, hogy Oroszország háborús fegyverként csökkentette a gázzállításokat, ami felfelé nyomta az árakat. Emellett az EU vállalta, hogy a lehető leggyorsabban csökkenti az Oroszországtól való energiatüreltségét, és máshol keres alternatívákat, amelyek azonban gyakran drágábbak. A földgázhiány az olaj- és szénpiacra is áterjedt, és mivel a fosszilis tüzelőanyagok adják az Európai Unió áramtermelésének 42%-át⁴, az elektromos energia árak is megugrottak. Ez elkerülhetetlenül áterjedt az egész gazdaságra, és komoly inflációs nyomást eredményezett, ami pedig növelte a megélhetési költségeket, a reálbérek csökkentek.

A magas inflációs rátáknak jelentős elosztási (disztribúciós) hatásai⁵ vannak⁶, és aránytalanul nagy mértékben érintik a kiszolgáltatott háztartásokat. Az alacsony jövedelmű háztartások jövedelmük nagyobb hányadát fogyasztják el, kevesebb megtakarítási potenciállal rendelkeznek. Emellett az **alacsony jövedelmű háztartások** a teljes fogyasztási kiadásaik nagyobb hányadát fordítják élelmiszerre, villamos energiára, gázra és fűtésre, mint a magas jövedelmű háztartások. Ezért sokkal **érzékenyebbek az energiaár-ingadozásokra**⁷.

2021 októberében az Európai Bizottság közleményt adott ki "Az emelkedő energiaárak kezelése: cselekvési és támogatási eszköztár" címmel⁸, olyan intézkedés-javaslatokkal, mint pl. a számlák kifizetésének ideiglenes elhalasztása vagy gyorssegély az energiaszegény fogyasztóknak.

2022-ben a korábban szokásosnál sokkal több szó esett az energiaárakról és minden tagállam lépéseket tett a lakossága védelmében, **általános eszköz volt pl. az energiahordozók adóterheinek csökkentése** (pl. Belgium, Németország, Hollandia, Lengyelország, Lengyelország, Spanyolország és Portugália)⁹. Több tagállam módosította a benzinre és a gázolajra kivetett jövedéki adókat, egyes esetekben árengedményeket is biztosítva (pl. Belgium, Bulgária és

---

² Földgáz szükségletének több mint fele Oroszországból származik az alábbi tagországoknak (kezdve a legnagyobb arányú függéssel): Lettország, Ausztria, Bulgária, Finnország, Szlovákia, Görögország, Magyarország, Szlovénia, Csehország, Lengyelország. Forrás: www.statista.com; Share of gas supply from Russia in Europe in 2021,

³ Eurostat. Shedding light on energy - 2023 edition. <https://ec.europa.eu/eurostat/web/interactive-publications/energy-2023>

⁴ Eurostat. Villamosenergia termelés, fogyasztás és piac áttekintés <https://ec.europa.eu/eurostat/statistics->

⁵ A jövedelmek köztudottan nem egyenletesen oszlanak el a társadalom minden tagja között. Erre sok tényező van hatással. Amennyiben az eleve fennálló különbségeket valami tovább fokozza vagy csökkenti, akkor annak disztribúciós hatása van.

⁶ Magyarországot illetően ennek ellentmondó eredményeket is publikált a Magyar Nemzeti Bank, lásd: [Adamecz-Völgyi Anna - Ónozó Livia: Megszűnőben az infláció elosztási hatása](#)

⁷ Európai Központi Bank. A közelmúltbeli inflációnövekedés hatása az alacsony jövedelmű háztartásokra. EKB Gazdasági Közlöny. 7/2022. szám https://www.ecb.europa.eu/pub/economic-bulletin/focus/2022/html/ecb.ebbox202207_04-a89ec1a6fe.en.html

⁸ Európai Bizottság. Az emelkedő energiaárak kezelése: cselekvési és támogatási eszköztár. COM 2021 660. végleges, 13.10.2021 <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52021DC0660&from=EN>

⁹ Carbonaro, Julia, Natalie Huet. Az energiaszámlák az egekbe szöknek Európában. Ezt teszik az országok, hogy segítsenek kifizetni őket. Euronews. 26.10.2022 <https://www.euronews.com/next/2022/10/26/energy-bills-are-soaring-in-europe-what-are-countries-doing-to-help-you-pay-them>

Svédország)¹⁰. Majdnem minden EU-tagország (kivéve hazánk és Málta) külön támogatásokat biztosított a rászorulóknak is¹¹.

Magyarországon ez is kicsit máshogy történt, hiszen az újdonság épphogy a rezsicsökkentési program csökkentése¹² volt - azaz az átlagosnál többet fogyasztó lakossági csoportok az átlagon felüli fogyasztásért már nem a kedvezményes, hanem a „piaci” árat fizetik 2022. augusztus óta. A hazai háztartások 73%-a használ földgázt¹³, vagyis kitett az árváltozásoknak.

A legtöbb tagállam lépéseket tett a magas árakból származó nyereség megadóztatására is (pl. Magyarország, Görögország, Olaszország, Románia és Spanyolország)¹⁴ ezen intézkedések költségeinek részbeni fedezésére és az igazságosság biztosítása érdekében.

3. Módszertan

A vizsgálat fókusza az, hogy a háztartások jólétét hogyan befolyásolta az energiaváltság - és az ennek kompenzálására életbe léptetett intézkedések. A vizsgált energiaárak a végső fogyasztói árak.

A háztartások kiadásainak változását, vagyis a rendelkezésre álló szabadon felhasználható jövedelem változását mutatja a modell. Például az 1%-os jóléti nyereség azt jelenti, hogy a háztartás a jelenlegi összes kiadásának 1%-ával egyenértékű megtakarítást ér el; fordítva, az 1%-os jóléti veszteség azt jelenti, hogy a háztartásnak a jelenlegi összes kiadásának 1%-ával egyenértékű többletköltségekkel kell szembenéznie.

Tehát **ha egy háztartás jelenleg 100 000 forintot költ havonta, akkor az 1%-os pozitív jóléti hatás azt jelenti, hogy havonta további 1000 forint áll majd rendelkezésére** (vagy az energiaszámlák csökkenése, vagy a kapott összegű kifizetés miatt); az 1%-os negatív hatás azt jelenti, hogy a kiadásai további 1000 forinttal emelkednek.

A modell 2021-re korrigált 2015-ös háztartási fogyasztási adatokkal számol¹⁵.

Az alapállapot (referencia scenárió) mellett három esetet vizsgáltunk: milyen jóléti hatást gyakorolna a háztartásokra,

1. ha a tagállamok nem alkalmaznának ÁFA-csökkentést a villamosenergia-árakra.
2. ha a tagállamok nem alkalmaznák az üzemananyagokra kivetett jövedéki adók csökkentését.
3. ha a tagállamok a 2. forgatókönyvben szereplő intézkedések finanszírozására használt bevételeket a legszegényebb 50%-os háztartásoknak nyújtott közvetlen pénzügyi támogatására fordították volna

Számos szocio-demográfiai bontás szerint is lehetőség van az eredményeket a modellből lekérni, pl. országok, háztartástípus, nem, kor szerint.

Az alkalmazott modell statikus, vagyis nem feltételez semmilyen magatartásváltozást válaszul az árváltozásokra.

Korlátos emellett abban is, hogy más hatásokat nem vizsgál, tehát **az eredmények nem összességében mutatják a lakosság jólétének változását**, kizárólag azt mutatja, hogy önmagában a (végfogyasztói) energia-árak változása milyen hatást gyakorolt a jóléti indexre.

---

¹⁰ Carbonaro, Julia, Natalie Huet. Az energiaszámlák az egekbe szöknek Európában. Ezt teszik az országok, hogy segítsenek kifizetni őket. Euronews. 26.10.2022 <https://www.euronews.com/next/2022/10/26/energy-bills-are-soaring-in-europe-what-are-countries-doing-to-help-you-pay-them>

¹¹ <https://www.bruegel.org/dataset/national-policies-shield-consumers-rising-energy-prices>

¹² <https://kormany.hu/hirek/a-rezsicsokkent-es-tovabbra-is-vedi-a-magyar-csaladokat-elkeszult-a-rezsicsokkent-es-uj-szabalyozasa>

¹³ KSH, 2019 https://www.ksh.hu/docs/hun/xstadat/xstadat_eves/i_zrk003.html

¹⁴ Enache, Cristina. Mit tesznek az európai országok a váratlan nyereségadóval kapcsolatban. 04.10.2022. Adóalapítvány <https://taxfoundation.org/windfall-tax-europe/>

¹⁵ Eurostat, Household Budget Survey 2015. A módszertanról bővebben lásd: García-Muros, Xaquín, Claudia Dias Soares, Jesus Urios and Eva Alonso-Epelde (2023) 'Who took the burden of the energy crisis? A distributional analysis of energy prices shocks', Policy Report, Institute for European Environmental Policy

4. Az eredmények értelmezéséhez tudni érdemes

Magyarország kormánya 2013-ban a háztartások energiára fordított kiadásainak mérséklése érdekében bevezette rezsicsökkentési programját, mellyel a lakossági energiaárakat hatóságilag határozta meg, függetlenül a piaci ártól. A jelenleg is hatályban lévő program kiterjed a földgáz-, a villamos energia-, a távhő- és a vezetékes vízszolgáltatásra, ezzel a magyar lakosság a piaci árakhoz és a legtöbb más EU tagállam háztartásaihoz képest alacsonyabb árat fizetnek az energiáért.

A háztartási fogyasztók villamos energia és földgáz számlájának komponensei jelenleg az energiaárból, a rendszerhasználat/rendszerkészenléti díjból és az általános forgalmi adóból állnak. Kifejezetten energia- vagy karbonadó tehát nem terheli a háztartásokat, viszont az EU-n belüli legmagasabb szintű, 27% általános forgalmi adókulcs miatt a komponens arányaiban nagyobb részét teszi ki költségeiknek az EU átlagnál.

A fűtés és villamos energiafogyasztásra vonatkozó adók jelenleg kizárólag a nem lakossági kategóriába tartozó fogyasztók (1320 kWh fogyasztást meghaladók) árazásába épülnek be, akik ezáltal a villamos energiaért kWh-ként körülbelül több mint 1,7-szer magasabb árat fizetnek a lakosságénál. Emellett a kormány a megugró világpiaci árak miatt az üzemanyagárakat is maximalizálta 2021. november 15-től. Az adótartalmat nem érintette a szabályozás - ugyanakkor a gyenge forint miatt már így sem teljesítjük a 2003-as, jelenleg is hatályos EU-s irányelvben elvárt minimum-értékeket.

A kőolajszármazékok adóztatása hazánkban jelenleg a jövedéki adó keretében történik, melynek minimumértékét a 2003-as Európai Uniósi irányelv határozza meg¹⁶: ez a benzinnél 359 euró ezer literenként (kb. 143 Ft/l), a gázolajnál pedig 330 euró ezer¹⁷ literenként (kb. 132 Ft/l). Magyarországon a forint árfolyamának utóbbi évben tapasztalt kedvezőtlen alakulása miatt egyébként is aktuális lenne az adó mértékének növelése, és ez az adózási irányelv megváltoztatásával még jelentősebb módosítást igényelne.

Minél nagyobb részét adja egy bizonyos termék a kiadásoknak, annak árváltozása annál érzékenyebben hat a háztartások jólétére. Az 1. ábra az egyes jövedelmi tizedek¹⁸ (növekvő sorrendben alsó, közép és felső osztály) energiaráfordításainak arányait mutatja be hazai viszonylatban, 2020 és 2022 vonatkozásában. Az ábrán jól látszik, hogy míg az alsó 50%-ba eső háztartások ráfordításaik nagy részét arányaiban a fűtés és melegvíz, ill. a villamos energia adja Magyarországon, addig a közép és felső osztály felé haladva már az üzemanyagra fordított költségek dominálnak. A két ábra közt jelentős különbség adódik a 10. jövedelmi tized (leggazdagabbak) tekintetében: a frissebb adatok szerint mind üzemanyagra, mind energiahordozókra jövedelmük arányában rendkívül keveset költenek.

Az EU átlaghoz képest hazánkban az energiaráfordítás típusait tekintve jóval nagyobb a különbség a rászoruló és a felső jövedelmi osztályok között. Európai Uniósi szinten az üzemanyagköltségek aránya az alsó és felső középosztály között szintén növekszik, de már a leginkább rászorulóknak estében is 31%-ot tesz ki ez a költségtípus, a középosztály körében a hazai viszonyokhoz hasonlóan a ráfordítások felét adja, míg a maximumot a 10-es decilisbe tartozóknál, 54%-kal éri el. A leggazdagabb hazai háztartások azonban a többiekhez képest elenyésző arányban költenek az energiahordozókra.

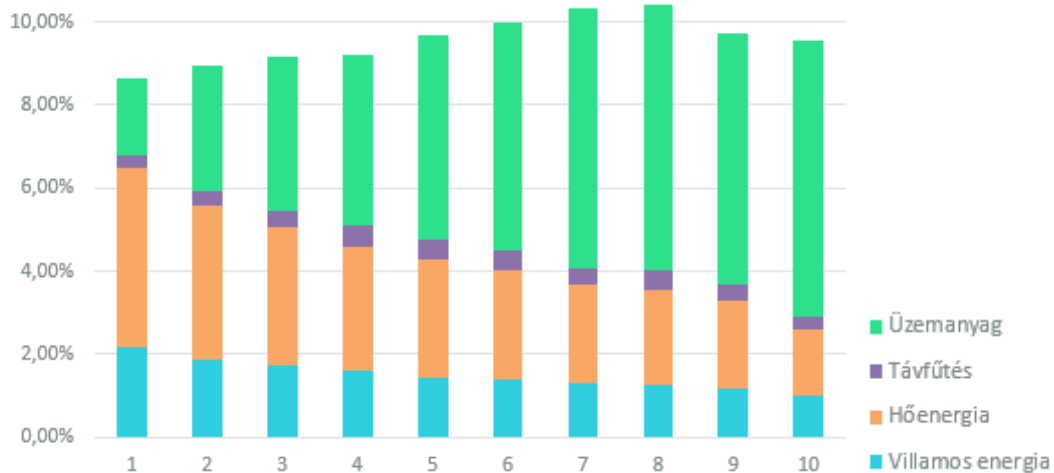
---

¹⁶ Magyarországon a 2003. évi CXXVII törvény a jövedéki adóról és a jövedéki termékek forgalmazásának különös szabályairól ültette ezt át, többször is módosították és már hatályon kívül helyezték; jelenleg a 2016. évi LXIII. törvény a jövedéki adóról van hatályban.

¹⁷ a hazai jogszabály szerint: 120-125 Ft/l benzin és 110-120 Ft/l gázolaj esetében, függően a kőolaj világpiaci ártól, de ezt épp 2022.02.28-i kormány határozatával csökkentette ideiglenesen május 15-ig Magyarország Kormánya 110 Ft/l benzin és 105,305 Ft/l gázolaj mértékűre.

¹⁸ Jövedelmi tized (decilis): a népességet az egy főre jutó évi nettó jövedelem alapján sorba rendezzük, és az így rendezett személyeket tíz egyenlő részre osztjuk. A teljes sokaság egy tizede alkot egy decilist. Az első tized jelenti a legszegényebbeket, a 10. a leggazdagabbakat. Az első ábra esetében a teljes sokaságot az összes európai uniós polgár jelenti.

energiaköltségek aránya a kiadásokban

1. ábra: Hazai háztartások ráfordításainak megoszlása energiaköltség típusonként a különböző (összeurópai) jövedelmi tizedekben

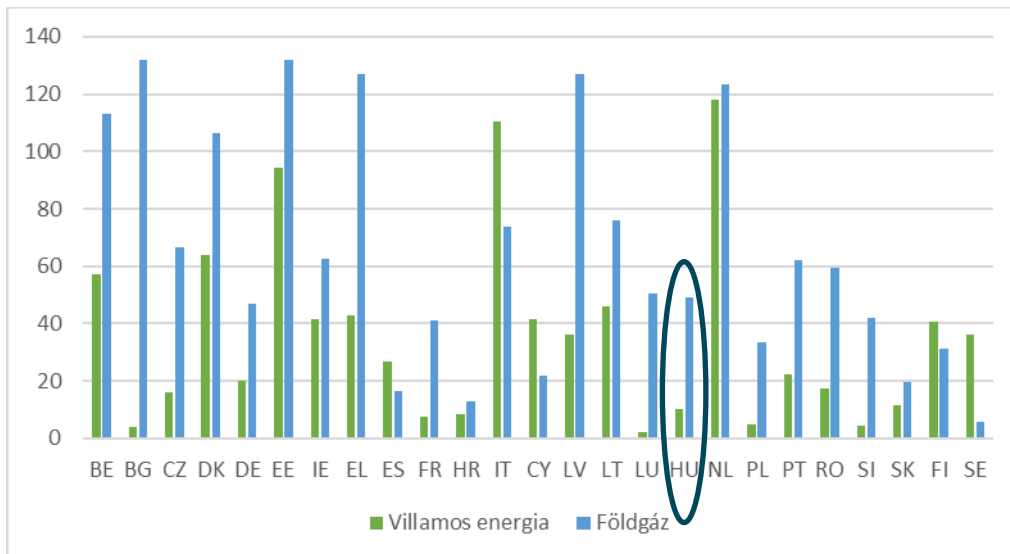
Az is érdekes háttérinformáció, hogy mivel fűtenek a magyar háztartások. A Habitat for Humanity 2022. évi jelentése szerint legnagyobb arányban (41,5%) csak gázzal, és további közel 20% vegyesen, gázzal és fával fűtenek. Ugyanakkor, ha a jövedelmi különbségeket is figyelembe vesszük: a társadalom leggazdagabbjainak kétharmada használ gázt (is), míg a legszegényebbeknek csak kevesebb, mint fele (46%)¹⁹. A 2022. évi népszámlálás adatai szerint²⁰ a községekben a fa dominál, míg városokban a gáz.

Az eredmények azt mutatják be, hogy az energiaár-válság milyen mértékben hatott a háztartásokra. Ez nagyban függ attól, hogy az egyes tagállamok hogyan tudták megfékezni az energiaárak emelkedését (2. és 3. ábra), illetve milyen az **energiaszerkezetük**: pl. a földgázzal, atomenergiával vagy megújuló energiaforrásokkal termelt villamos energia van-e túlsúlyban. Másrészt, az eredményeket az egyes tagállamok háztartásainak **fogyasztási szerkezete** is befolyásolja. Ráadásul az országok jövedelmi szintje eltérő, ezért egy gazdag ország középosztálybeli háztartása nem ugyanolyan energiaköltségekkel rendelkezik, mint egy alacsony jövedelmű ország hasonlóan középosztálybeli háztartása.

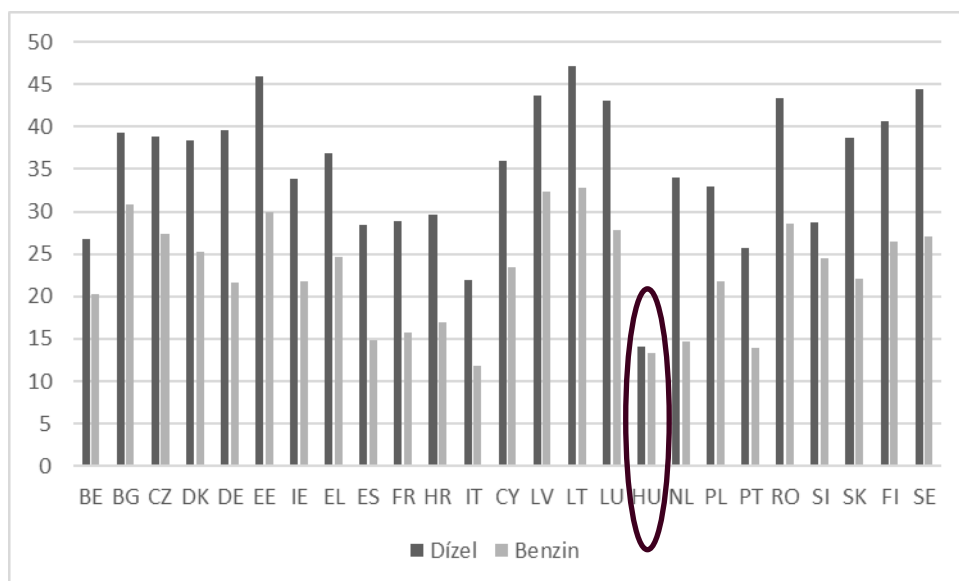
A 2. és 3. ábra országonként bemutatja a 2022-ben a háztartásokat érintő ár változásokat. Ennek alapján a villamos energia az az energiatermék, amelynek árai országonként a legnagyobb változatosságot (szórást) mutatják. A közlekedésben használt tüzelőanyagokra gyakorolt ár-hatások viszont egységesebbek (3. ábra).

¹⁹ Habitat for Humanity Magyarország: Éves lakhatási jelentés, 2022 (<https://habitat.hu/sites/lakhatasi-jelentes-2022/vissza-a-tuzifahoz-lakossagi-szilard-tuzeles-magyarorszagon/>)

²⁰ <https://nepszamlalas2022.ksh.hu/eredmenyek/elozetes-adatok-2/kiadvany/>

2. ábra: A villamos energia és a földgáz éves átváltozása 2022-ben (%) országonként; a harmonizált fogyasztói árindex alapján

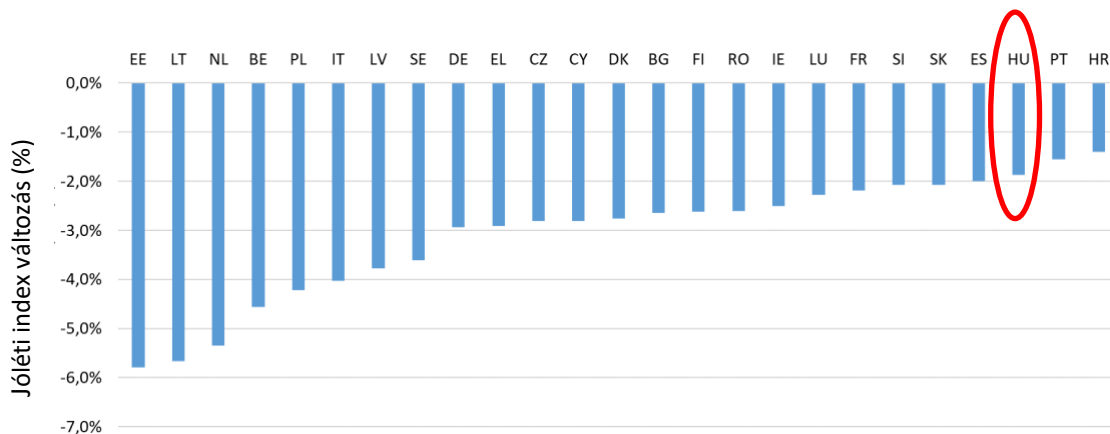

3. ábra: Az üzemanyagok éves átváltozása 2022-ben (%) országonként; a harmonizált fogyasztói árindex alapján

5. Általános eredmények

Az értékelés **fő következtetése** az energiaválság kedvezőtlen elosztási hatásának megerősítése: elsősorban a villamosenergia-árak emelkedése miatt tovább romlott a rosszabb helyzetben lévők jóléte. Az Európai Unióban átlagosan 2-4%-kal, de a leggazdagabb 20%-ot leszámítva a háztartások 80%-a több mint 3%-os jóléti veszteséget szenvedett el.

Egy másik **felismerés** az, hogy a jólétre gyakorolt hatás tagállamonként eltérő (4. ábra). Ezeket a különbségeket nemcsak a tagállamok saját energiámixe és fogyasztási struktúrája magyarázza, hanem az is, hogy az egyes tagállamok hogyan tudták megfékezni az energiaárak emelkedését. Azokban a tagállamokban, amelyeknek sikerült kordában tartaniuk a villamosenergia-árakat, kisebb negatív hatás érte az általános jólétet, és ezekben az esetekben a közepes jövedelmi tizedek fogyasztóit inkább érintette az üzemanyagárak emelkedése. Azokban az országokban, ahol a villamosenergia-árak jelentősen emelkedtek, a jóléti veszteség nagyobb a legszegényebb háztartásokban.

4. ábra: A háztartások jólétére gyakorolt kumulatív hatások tagállamonként

A villamosenergia-árak emelkedésével jobban érintett országokban (pl. Belgium, Hollandia és Olaszország) ez az arány jelentősen magasabb volt: 2,5-7,8% között mozgott. Ugyanakkor, olyan országokban, ahol az üzemanyagok drágulása volt hangsúlyos (Franciaországban, Németországban és Svédországban), nem a legszegényebbek jártak a legrosszabbul. Ezekben az esetekben a középső jövedelmi osztályok szenvedték el a legnagyobb mértékű romlást jóléti indexükben (kb. 2,5-4%). Szintén az átlagtól eltérő mintázatot mutatnak azok a kelet-európai országok, amelyeknél a villamos energia árának emelkedése elenyésző maradt, de a fűtési és az üzemanyag árak emelkedése jelentősebb volt (Románia, Lengyelország). Ezekben az országokban a legszegényebbek szenvedték el a legalacsonyabb jóléti veszteségeket, míg a felső középosztályra hárultak jelentősebb negatív hatások (3-4,8%; Lengyelországban a leggazdagabb tized szintén a kedvezőbb helyzetűek közé tartozott). Ez egyértelműen a magasabb jövedelmi státuszúak körében nagyobb mértékű üzemanyag-használattal (egyéni motorizált közlekedés) magyarázható.

Az energiaár-válság jóléti hatása negatív, európai átlagban kb. 3%.

A nyugat-európai országokban egyértelműen kedvezőtlen, míg a kelet-európai országok esetében az elosztási hatás kedvező.

Eredményeink azt mutatják, hogy az energiafogyasztási szokások és hatások nemcsak a jövedelemtől, hanem a nemtől, az életkortól és a lakóhelytől is függenek.

- Eredményeink szerint az **idősebbek** szenvedik meg leginkább az energiaárak emelkedését (minden jövedelmi csoportban).
- Míg a **városi háztartásoknál** egyértelműen a legszegényebbek jártak legrosszabbul, addig a vidéki háztartásoknál vegyes tendencia figyelhető meg. Az általános összehasonlításban a vidéki területeken élő közepes jövedelmű háztartások a leginkább érintettek.
- A nemek szempontjából azt látjuk, hogy uniós átlagban a férfi háztartásokat jobban érintette az energiaválság a közlekedési üzemanyagárak emelkedése miatt. Ugyanakkor ez nem áll azokban az országokban, ahol a villamosenergia (vagy fűtési energia) árak jelentősen megugrottak.

A főbb intézkedéstípusok általános hatásaival kapcsolatban megállapítottuk, hogy:

- A villamos energia ÁFA-jának csökkentése egyértelműen kedvező hatással volt a jövedelemeloszlásra, különösen az alacsonyabb jövedelmi tizedekre.
- Az üzemanyagokra vonatkozó jövedékiadó-csökkentések regresszív hatásúak, és leginkább a középső jövedelmi tizedeket, valamint a kelet-európai országokban a magas jövedelmi tizedeket segítik.

- A lakosság alacsony jövedelmű szegmenseinek nyújtott közvetlen támogatások minden esetben egyértelműen progresszív hatást gyakorolnak a referencia-forgatókönyvhöz képest.

Ha tehát a cél az energiaszegénység enyhítése válsághelyzetben, eredményeink szerint az elemzett háromféle beavatkozás közül az állami bevételek leghatékonyabb felhasználási módja a rászorulóknak direkt pénzügyi támogatása.

Ezzel szemben, európai átlagban a villamosenergia-árcsökkentés a fenntartható energiaátmenet ösztönzésének és az energiaszegénység enyhítésének hatékony módjának bizonyult.

6. A szakpolitikai beavatkozások eredményessége

Az általános áttekintés mellett megvizsgáltunk három forgatókönyvet azokban a tagállamokban, amelyek az adott intézkedéseket (lásd alább) alkalmazták. Fontos megjegyezni, hogy míg a villamosenergia-adók csökkentése (1. forgatókönyv) támogatható azon az alapon, hogy az alacsonyabb árak támogatják a villamosítást, ami kulcsfontosságú az energetikai átmenet szempontjából, addig az üzemanyagadók csökkentése (2. forgatókönyv) az energetikai átmenet célkitűzéseivel ellentétes irányba mutat.

1. szakpolitikai forgatókönyv: A háztartásokra gyakorolt jóléti hatás, ha a tagállamok nem biztosítottak volna a villamosenergia-árakra ÁFA-kedvezményeket. Ezzel az intézkedéssel Belgium, Hollandia és Portugália élt, rendre 15-12-8%-kal csökkentve a villamos energia ÁFA-kulcsát.

Összefoglalva megállapíthatjuk, hogy a villamosenergia-árak ellenőrzésére hozott intézkedések leginkább az alacsony jövedelmű csoportoknak kedveztek, mivel a villamos energia fogyasztási kosaruk egyik legfontosabb energiahordozója. Ez az intézkedés típus 0,2-1% közti jóléti hatást eredményezett (tehát ennyivel több lett volna az átlag 3%-os jóléti veszteség, ha nem alkalmazták az intézkedéseket). Ugyanakkor azt is meg kell említeni, hogy a villamosenergia-adók általános csökkentése nem csak az alacsony jövedelmű csoportoknak kedvez, hiszen a magas jövedelmű csoportok költségeit is csökkenti, akik abszolút értékben akár többet is fogyaszthatnak.

2. szakpolitikai forgatókönyv: A háztartásokra gyakorolt jóléti hatás, ha a tagállamok nem vezettek volna be az üzemanyagokra jövedékiadó-csökkentést. Ezzel az intézkedéssel élt pl. Belgium, Svédország és Csehország: 17, 10, 9 eurocenttel csökkentve az üzemanyagok árát. Ez az intézkedés jóval kisebb mértékben, csak mintegy 0,05-0,35%-kal tudta enyhíteni a jóléti veszteségeket, ráadásul a közepes és magas jövedelműek jobban profitáltak ebből az intézkedésből.

Eredményeink alátámasztják azt az érvet, hogy az üzemanyag jövedéki adójának csökkentésén keresztül nyújtott széles körű támogatási intézkedések rosszabb eszközök lehetnek, mint a tétlenség, mivel ez a fajta közkiadás nem éri el célját, azaz a legkiszolgáltatottabb csoportokat, közforrásokat von el más közszükségletektől, és hajlamos az alacsonyabb jövedelmű csoportok és a közép- és magas jövedelmű csoportok közötti, illetve a kelet-európai országokban a magas jövedelmű decilisek és a többiek közötti társadalmi egyenlőtlenségek súlyosbítására.

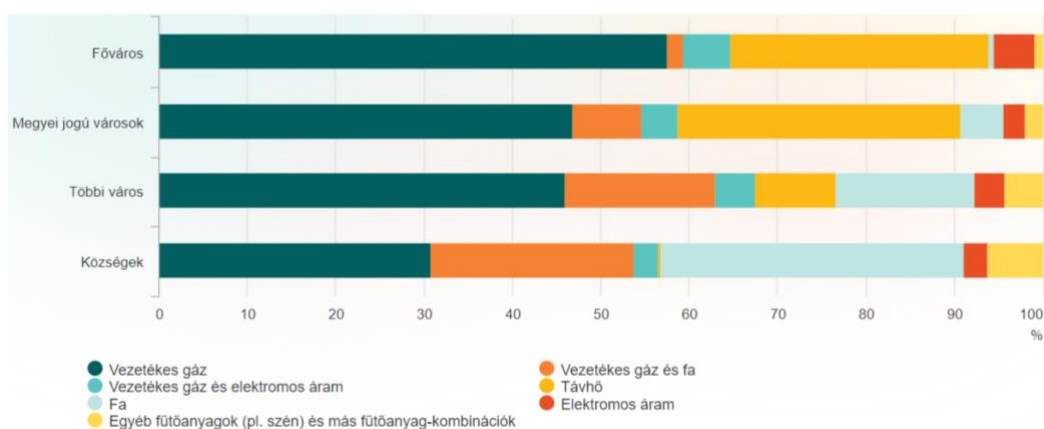
3. szakpolitikai forgatókönyv: A háztartásokra gyakorolt jóléti hatás, ha a tagállamok a 2. forgatókönyv szerinti intézkedések finanszírozására használt forrásokat a legszegényebb háztartásoknak nyújtott közvetlen pénzügyi támogatására fordították volna. A 2. forgatókönyvet alkalmazó tagországok (BE, SE, CZ) 927, 337, 561 millió eurót költöttek az intézkedés kapcsán. Az átlag alatti keresetű háztartások (alsó öt jövedelmi decilis) számára közvetlenül kiutalva ezeket az összegeket, Belgium és Csehország tekintetében 0,5-2% közti

jóléti növekedést mutat a modell, ráadásul minél szegényebb a háztartás, annál nagyobb a jólétre gyakorolt pozitív hatás. A gazdagabb háztartások számára a negatív hatás ugyanakkor elhanyagolható, kisebb, mint 0,5%. Megjegyzendő, hogy bár a kedvezmény háztartásonként azonos, jóléti hatása a különböző háztartástípusok esetében meglehetősen eltérő.

7. Eredmények Magyarország vonatkozásában

Magyarország fő intézkedései az energiaválság kapcsán 1) a rezsicsökkentés csökkentése - azaz az átlagon felüli gáz- és villamos energia fogyasztás kiszorítása a kedvezményes árak alól (ez természetesen nem a lakosság, hanem az állami költségvetés védelmét szolgálta), illetve 2) az üzemanyagokra bevezetett és többször meghosszabbított rögzített ár²¹ valamint jövedéki adó csökkentés²². Ahogy az 1. ábra mutatta, arányaiban a legszegényebbek költik legtöbbet a fűtésre (amely itthon nagyrészt gáz alapú, lásd 5. ábra), viszont a közép- és felső jövedelmi osztályok költenek arányaiban többet üzemanyagokra.

5. ábra: Lakott lakások fűtési módjai település-típusonként (forrás: KSH, népszámlálás 2022²³)

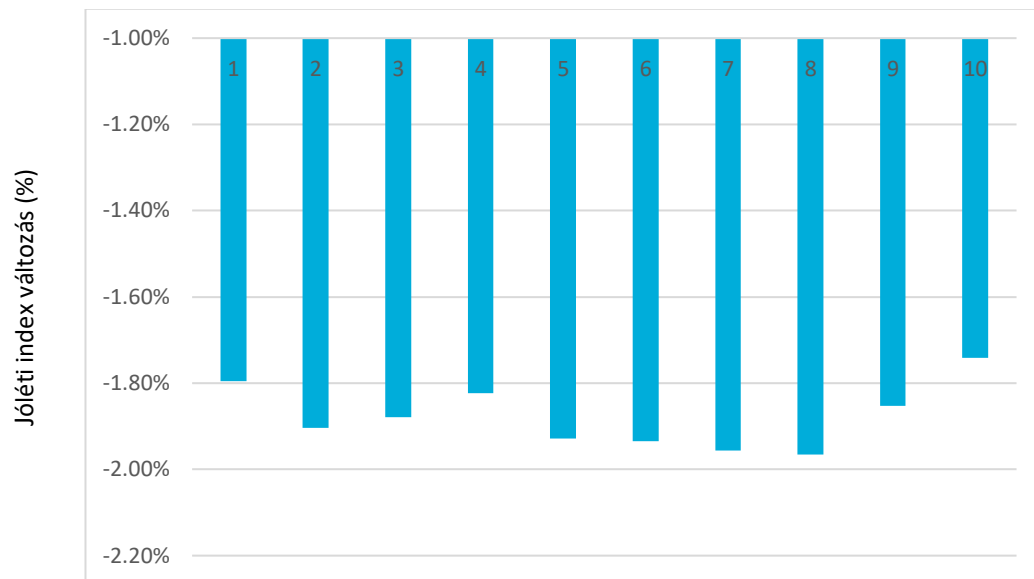
Modellünk Magyarország vonatkozására a 6. ábra szerinti eredményt adta, vagyis

- az európai átlagnál a hazai háztartások kisebb negatív hatást szenvedtek el (lásd 4. ábra is), de nem szabad elfelejteni a modell korlátozottságát,
- sok más tagállammal ellentétben viszonylag kiegyenlítetten változtatta meg a teljes társadalom jóléti indexét a 2022. évi válság és nem volt egyértelműen regresszív a hatás, vagyis nem a legkiszolgáltatottabbakat érintette a leginkább, hanem az 5-8 jövedelmi tizedbe tartozókat.

²¹ <https://miniszterelnok.hu/government-to-extend-cap-on-fuel-and-food-prices-until-1-july/>; <https://kormany.hu/hirek/tovabbi-harom-honappal-meghosszabbitja-a-benzinarstopot-a-kormany>; <https://kormany.hu/hirek/tovabb-maradnak-ervenben-az-arstopok>

²² <https://kormany.hu/hirek/a-kormany-donteseket-hozott-az-uzemanyag-ellatas-biztonsaga-erdekeben>

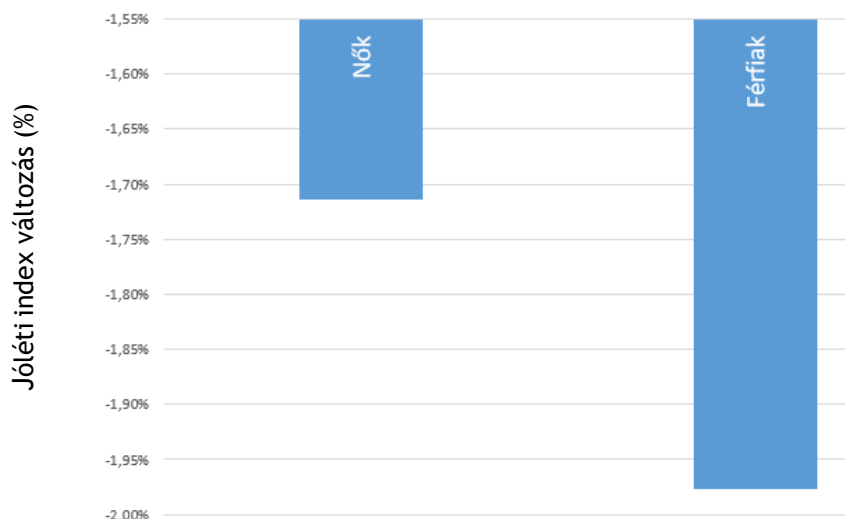
²³ <https://nepszamlalas2022.ksh.hu/eredmenyek/elozetes-adatok-2/kiadvany/>

6. ábra: A különböző jövedelmi tizedekbe tartozó magyar háztartások jóléti hatásának változása 2022-ben (1: legszegényebbek, 10: leggazdagabbak)

Azt is fontos kiemelni, hogy a földgáz árak változása nem hatott azok körében, akik fával vagy egyéb szilárd tüzelőanyaggal fűtenek (jellemzően a legszegényebbek is ide tartoznak) és főzésre sem gázt használnak. Ugyanakkor a kapcsolódó infláció és egyéb árváltozások nyilván igen jelentős hatással lehetnek erre a csoportra is, ezt azonban jelen keretek közt nem tudtuk vizsgálni.

A modell lehetőséget adott különböző szocio-demográfiai szempontok szerint differenciáltan is megvizsgálni az eredményeket. Nemek szerint vizsgálva kimutatható különbség adódott, mégpedig a nők javára, azaz őket viselte meg kevésbé az energiaválság (7. ábra). Ennek hátterében az eltérő közlekedési szokások állhatnak, mivel a nőknek kisebb valószínűséggel van autójuk²⁴, és az EU-ban a nők 59%-a, míg a férfiak 66%-a használ autót minden nap.²⁵

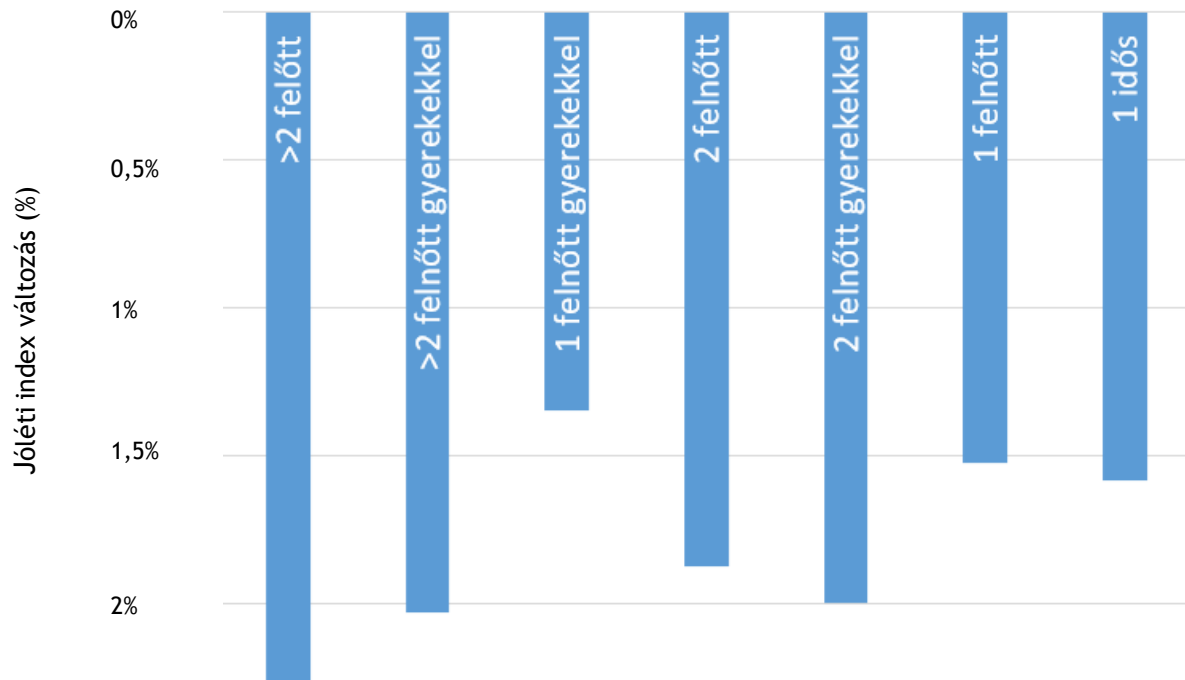

7. ábra: Jóléti hatások Magyarországon nemek szerint

²⁴ Duchéne C. (2011). Nemek és közlekedés. International Transport Forum Discussion Papers, No. 2011/11, OECD Publishing

²⁵ Eurobarométer 2020. "Mobilitás és közlekedés", Eurobarométer különjelentés, 495. sz

Érdekes eredményt adott hazai viszonylatban a jóléti index-változás háztartástípusok szerinti vizsgálata (8. ábra). Az eredmények szerint legkevesbé az egyszülős háztartások (és egy felnőtt vagy 1 idős) szenvedték meg az árváltozásokat, míg a nagyobb háztartások (véltetően nagyobb, nehezebben kifűthető házakban) szenvedték el a nagyobb negatív hatásokat.

8. ábra: Jóléti hatások Magyarországon háztartástípusok szerint

8. Összegzés, szakpolitikai javaslatok

Az eredmények értékelése során fontos szem előtt tartani a célt, hogy egészséges és fenntartható környezetet és gazdaságot kíván felépíteni mind Magyarország, mind az Európai Unió a már elfogadott és hatályos jogszabályok és stratégiák szerint. A szakpolitikai intézkedések a szűk értelemben vett gazdasági hatások mellett nem hagyhatják figyelmen kívül a nehezen számszerűsíthető egyéb hasznok értékét, mint pl. a tisztább levegő és a klímaváltozás kockázatainak mérséklése.

Tehát a villamosenergia-adók csökkentésére tett törekvések támogathatók azon az alapon, hogy a tiszta, megújuló energiatermelésen alapuló villamosítás alapvető feltétele az energiafogyasztásból származó szén-dioxid-kibocsátás csökkentésének. Ezzel szemben az üzemanyagok adójának csökkentése vagy árának mesterségesen alacsonyan tartása ellentétes az igazságos és fenntartható átmenet logikájával, és ezért közérdekből aligha igazolható.

Az eredmények azt mutatják, hogy az energiaválság sok országban aránytalanul sújtotta az amúgy is kiszolgáltatott társadalmi rétegeket. Magyarország esetében ugyan a közvetlen energiaár-hatás az érvényben lévő rezsicsökkentés miatt nem volt jelentős, ugyanakkor a bevezetett intézkedések nem a leginkább rászorulókat segítették. Fontos azt is hozzátenni, hogy Magyarország esetében a legrosszabb helyzetben lévők akár nem is fogyasztanak gázt és/vagy áramot és/vagy üzemanyagot (vagy eleve keveset tudnak belőle megfizetni), így őket a vizsgált árváltozások kevésbé érintették. Érdemes volna vizsgálni, hogy a községekben nagy aránnyal tűzifával fűtőket hogyan érintette a válság, illetve a társadalom egészét hogyan érintette az infláció, amit az energiaválság generált.

Eredményeink összességében alátámasztják az energiaszegénység elleni tagállami szintű szakpolitikai eszköztár fejlesztésének szükségességét és arra engednek következtetni, hogy **válsághelyzetben a közvetlen pénzügyi támogatások jobb eszközt jelentenek az energiaszegénység enyhítésére és a legkiszolgáltatottabbak támogatására, mint az általános**

intézkedések (például az adók csökkentése), amelyek bizonyítottan főként a közép- és magas jövedelmű tizedek számára jelentenek előnyt²⁶.

Javasoljuk, hogy energiaválság vagy hasonló krízis idején:

- a szakpolitikai intézkedések tervezése során figyelembe kell venni a nemzeti sajátosságokat, valamint a célcsoportok jövedelmi helyzetét és energiafogyasztási szokásait, de akár egyéb demográfiai tényezőket is, pl. nem, kor és lakóhely.
- prioritásként kell kezelni a villamosenergia-árak emelkedésének megfékezésére irányuló beavatkozásokat az üzemanyagárak emelkedésének kezelésére irányuló intézkedésekkel szemben.
- a fűtés támogatása élvezzen elsőbbséget a közlekedési üzemanyagok támogatásával szemben, mivel ez utóbbiak első sorban az amúgy is jobb helyzetben lévő közép-és felsőbb osztályoknak kedveznek.
- a legkiszolgáltatottabb csoportok közvetlen pénzügyi támogatásának kell elsőbbséget élvezniük az széles körű (általános árcsökkentést vagy -stabilizálást célzó) intézkedésekkel szemben.

Végül reflektálva a tavalyi eredményeinkre, megállapítható, hogy az energiaválság a háztartásokat egy nagyságrenddel jelentősebb hatással érintette, mintha életbe léptek volna az Energiaadó irányelv javasolt változásai (lásd 2022. évi modellezési eredményeink). Vagyis nem kell félni attól, hogy a klímavédelmi szempontból elkerülhetetlen intézkedések elviselhetetlen terhet vagy törést jelentenének a társadalom számára. A jobb helyzetben lévők szinte meg sem éreznék a hatást, a legszegényebbeket pedig célzott támogatással lehet segíteni a megnövekedett bevételekből.

---

²⁶ összhangban az IMF ajánlásaival, lásd: Amaglobeli, David; Emine Hanedar; Gee Hee Hong; Celine Thevenot (2022). Fiscal Policy for Mitigating the Social Impact of High Energy and Food Prices. June 7, 2022. IMF Notes No 2022/001 <https://www.imf.org/en/Publications/IMF-Notes/Issues/2022/06/07/Fiscal-Policy-for-Mitigating-the-Social-Impact-of-High-Energy-and-Food-Prices-519013>

9. Források, további információk

Az egész Európai Unióra vonatkozó modellezési eredményeket az [IEEP foglalta össze](#) (angol nyelven), míg az alábbi tagországokra más partnereink végezték el az elemzést nemzeti nyelveken:

Németországban az [Ecologic Institute](#),

Csehországban az [Association for International Affairs](#),

Spanyolországban a [Basque Centre for Climate Change](#),

Franciaországban az [IDDRI](#) és

Lengyelországban a [Wise-Europa](#).

Fő forrás:

Eredeti publikáció: García-Muros, Xaquín, Claudia Dias Soares, Jesus Urios and Eva Alonso-Epelde (2023) 'Who took the burden of the energy crisis? A distributional analysis of energy prices shocks', Policy Report, Institute for European Environmental Policy